

Architect Gaston Eysseleinck hield niet van het beeld van Jozef Cantré dat op de voorgevel van zijn postgebouw in Oostende werd geplaatst. © Hollandse Hoogte/Just like to travel

De kunst van het mislukken

Essays - Voor *Waagstukken* reisde Charlotte Van den Broeck drie jaar lang de wereld rond, op zoek naar tragische architecten die aan hun mislukte bouwsels ten onder gingen. **MARIA VLAAR**

★★★★☆
Charlotte Van den Broeck
Waagstukken.
 De Arbeiderspers,
 288 blz., 22,50 € (e-
 boek 11,99 €)

De gebouwen getekend door de falende architecten die het nieuwe boek van Charlotte Van den Broeck bevolken, zijn waagstukken. Niet per se omdat ze zo spectaculair zijn, maar omdat architecten met hun 'grote gebaren' in de openbare ruimte de vergankelijkheid uitdagen, en vooral vanwege het lot van hun bedenkers. Over alle architecten in *Waagstukken* wil de legende dat ze zelfmoord hebben gepleegd vanwege fatale fouten in hun ontwerp.

Charlotte Van den Broeck (28) schreef twee lovend ontvangen dichtbundels, *Kameleon* (2015) en *Nachtroer* (2017), en gaat met publicatie van deze dertien essays over suïcidale architecten zelf ook een waagstuk aan. Het boek is een complexe constructie, een essay in zuivere vorm: een proberend, tastend en nieuwsgierig onderzoeken via een literaire taal. Van den Broeck is vrij om alles deze unieke essays in te slepen: haar eigen liefdesleven, de barokke kerken van Borromini, mannen die een relatie hebben met hun 'real doll', utopisme, herinneringen aan haar Turnhoutse jeugd, de Wiener Staatsoper of de melancholie van de vervreemding (het 'maquette'-gevoel).

Legende

Sommige verhalen blijven stadslegende: was het inderdaad de architect, of toch de aannemer die zichzelf van het leven beroofde? Of stierf hij gewoon aan een longont-

steking? Van den Broeck reist weliswaar naar Frankrijk, Wenen, Rome, Napels, Engeland en de VS om de 'waarheid' te achterhalen, maar vindt die zelden. Het gaat haar om de legende en om haar eigen reis. Langzaam omcirkelt ze de thema's die aan *Waagstukken* ten grondslag liggen. Ten eerste is dat de moeilijkheid die ze ondervindt om schrijven en leven te combineren: is het mogelijk om een kunstenaar

Van den Broeck kan geweldig goed kijken. Maar ze kan ook goed denken, en schakelt schijnbaar moeiteloos van filosofische mijmeringen naar journalistieke passages

van belang te zijn en tevens een gewoon sociaal en familieleven te leiden? En ten tweede: hoe pakt dit specifiek uit voor vrouwelijke kunstenaars? Van den Broeck is veel te slim om deze vragen hardop te stellen. Liever neemt ze haar lezer subtiel mee in een verhaal over The Glasgow Four: Charles Rennie Mackintosh, James Herbert MacNair en de zussen Margaret en Frances MacDonald, vier art-nouveaustenaars. De zussen kiezen

voor de bescherming van het huwelijk, omdat 'vrouwen die bouwen' de 'gevestigde sekseorde' overhoop gooien. Frances MacDonald lijdt zozeer onder het 'persoonlijke conflict tussen kunst en huwelijk' dat zij zelfmoord pleegt.

Het openingsessay, over het zwembad in Turnhout dat dreigde weg te zakken in het moeras waarop het gebouwd bleek te zijn, kent dagboekachtige passages over een David Hockney-tentoonstelling in Parijs. Daaruit blijkt al hoe geweldig goed Van den Broeck kan kijken; schrijven begint immers met kijken. Maar ze kan ook goed denken, en schakelt schijnbaar moeiteloos van filosofische mijmeringen naar journalistieke passages. In haar verfijnde stijl klinkt meermaals de dichter, in de regel 'Roodkoper op metaalskelet' bijvoorbeeld, waarmee ze niet alleen het godinnenbeeld op het postgebouw in Oostende beschrijft (de architect werd de toegang tot zijn eigen kunstwerk-in-wording ontzegd, waarna hij zelfmoord pleegde) maar ook de ontvelde knie van haar broer in de waterglijbaan aldaar – een motief dat terugkeert in een later essay. Alles is literatuur in *Waagstukken*, nergens wordt Van den Broeck academisch. Sommige verhalen, zoals over de zeventiende-eeuwse gedraaide kerktoerenspits in het Noord-Franse Verchin, gesloten wegens instortingsgevaar, leunen sterker op anekdotiek dan andere, en hier en daar is het verband tussen alinea's over architect of gebouw en Van den Broecks eigen leven en gedachten erg losjes. Halverwege het boek plaatst Van den Broeck vaardig een ontroerende brief aan haar geliefde, waarin zij uitlegt waar het haar om te doen is, en wat zij daarvoor opoffert.

Perfectionist

Ze portretteert zichzelf als perfectionist, en linkt het perfectionisme van de kunstenaar aan diens grootste angst: 'de mislukking van zijn schepping als de mislukking van zichzelf'. Het scheppende heeft het destructieve al in zich, beweert ze, waarbij ze lichtvoetig verwijst

naar krachten van de demiurg: de kunstenaar als schepper-god die maakt én vernietigt. 'Het kan niet allebei, schrijven en een heel leven, er moet iets kapot', schrijft ze.

De meeste gebouwen in *Waagstukken* stammen uit de (late) romantiek, maar het zijn niet alleen romantische denkbeelden over kunstenaarschap en falen die de besproken architecten tot zelfmoord drijven. Meermaals zijn de gebouwen hun tijd ver vooruit, en worden ze pas decennia later gezien als architectonische hoogtepunten, terwijl de onbegrepen architect 'existentiële afwijzing' onderging. Soms nekt financiële rampspoed de architect, want dat kunstenaars armoede moeten lijden is het bekende parool. Ook schaamte, roddel en achterklap kunnen de nekslag geven, of schuldgevoel, zoals in het geval van het Knickerbocker Theatre, een bioscoop in Washington waarvan in 1922 het dak instort door het gewicht van sneeuw; vijfenveertig doden drukken op het geweten van de architect. Van den Broeck schrijft het op als een spannend verhaal.

De beste stukken zijn die waarin het verhalende naadloos overgaat in het essayerende. Hoogtepunt is het verhaal over Pine Valley, een Amerikaans dorp en tegelijk golfclub waar vrouwen niet welkom zijn en superrijke mannen een paradijs voor zichzelf hebben geschapen. De bedenker heeft zichzelf van het leven beroofd omdat het gras niet wilde groeien op de arme zandgronden. Van den Broeck loopt urenlang tussen de pijnbomen om het hek heen dat haar letterlijk buitensluit, en maakt een prachtige en voor *Waagstukken* exemplarische tocht door haar gedachten, haar leven, haar vrouwelijkheid en haar kunstenaarschap.

'*Waagstukken*' wordt voorgesteld op 12 oktober om 20 uur in de Singel in Antwerpen. Met medewerking van Leo Van Broeck, Peter Nijssen, Ilya Leonard Pfeijffer, Lucas Vandervost en Koen Van Synghel.

www.desingel.be